

1.1. Lapin-mallin kokonaisuus:

Kertomuksen perusrakenne haltuun ja lukumotivaatio kuntoon

Kerrotuttamisen, pedagogisten satutuntien ja kirjastotuntien tehtävät kirjaston ja varhaiskasvatuksen lukutaitoyhteistyössä

Kirjaston ja varhaiskasvatuksen lukutaitoyhteistyön Lapin-mallin pääasialliset työvälineet ovat kerrotuttaminen ja pedagoginen satutunti. Työvälineiden yhteinen tarkoitus on, että lapsi omaksuu kertomuksen perusrakenteen. Sitä, mitä Lapin-mallissa tarkoitetaan kertomuksen perusrakenteella, havainnollistetaan esimerkin avulla oheisessa tietolaatikossa *Mikä kertomuksen perusrakenne?*

MIKÄ KERTOMUKSEN PERUSRAKENNE?

Kertomuksen perusrakenteella tarkoitetaan Lapin-mallissa seuraavanlaista tapaa esittää jokin tapahtumakulku:

Olipa kerran x, joka... *Olipa kerran nuori lehmä nimeltä Hertta. Hertta asui mummolan navetassa pihan perällä. Kesät se sai olla ulkona niityllä.*

Joka päivä x... *Joka ikinen talvipäivä Hertta ajatteli kesää. Kun mummo tuli aamulla antamaan Hertalle heiniä ja sytyttämään tulet navetan uuniin, Hertta muisteli edellistä kesää, mehevänvihreää niittyä ja keltaisina loistavia leinikkejä. Kun mummo tuli iltalypsylle, Hertta oli siirtynyt odottamaan seuraavaa kesää. Olisiko silloin niitty vielä vihreämpi ja kukat vielä keltaisempia kuin edellisenä kesänä?*

Kunnes eräänä päivänä... *Eräänä aamuna mummo tuli navettaan niin kuin tavallisestikin. Sinä aamuna ei kuitenkaan mikään ollut niin kuin tavallisesti. Mummo ei antanutkaan Hertalle kuivaa heiniä niin kuin kaikkina muina aamuina. Hän ei myöskään sytyttänyt uuniin tulta, vaan jätti navetan oven ulos asti auki. Hertta kuuli linnun viserrystä ja tuulen huokailua. Mitä ihmettä oli tekeillä?*

Siitä seurasi..., Siitä seurasi..., Siitä seurasi...: *Yhtäkkiä Hertta haistoi tuoreen ruohon tuoksun. Samassa mummo oli irrotanut Hertan kytkystä ja pyysi tätä peruuttamaan pois parresta. Herttaa ei tarvinnut kahta kertaa käskää. Villinä iloista se säntäsi ulos navetan ovesta, ohi talon ja syreenipensaan ja ison kiven, jonka päälle pässi kerran ajatti mummon kissan. Aina metsän reunaan asti Hertta juoksi, ja juostessaan se nakkeli päätään niin, että mummoa ihan nauratti. Miten minä saatoin olla huomaamatta, että kevät on tullut! ammui Hertta. Miten minä en huomannut, vaikka ajattelin ja haikailin kesää koko ajan!*

Siitä päivästä lähtien...: *Siitä kesästä lähtien Hertta päätti ruveta katselemaan enemmän ympärilleen kuin menneisiin ja tuleviin kesiiin. Aamuisin se seuraili mummon touhuja ja märehti tukollisen heiniä ennen kuin rupesi miettimään yhtään mitään. Iltalypsyn jälkeen se totesi itsekseen, millainen päivä oli ollut: oliko pakkakanen paukunnut navetan nurkissa vai oliko ovenraosta tullut jo vähäsen lauhempaa ilmaa. Enää ei Herttaa pääsisi kesä yllättämään.*

Kertomuksen perusrakenteen hallinta niin kertomusten ymmärtämisessä kuin omassa tuottamisessakin on tärkeä lukutaidon ja luetun ymmärtämisen valmius (ks. tässä julkaisussa olevaa diasarjaa *1.2. Lapin-malli ja sen tutkimusperusta*). Taito jäsentää kertomuksia ei kuitenkaan kehity itsestään, vaan tarvitaan tietoa ja kokemusta siitä, miten kertomukset tavanomaisesti rakentuvat (Lynch et al. 2008). Tätä tietoa ja kokemusta kartuttavat sekä kerrotuttaminen että pedagogiset satutunnit, kumpikin omalla tavallaan.

Lapin-mallin kolmas työväline, kirjastotunnin konsepti, puolestaan on kehitetty vahvistamaan lapsen lukumotivaatiota. Kirjastotunnin yhteys lukutaidon kehittymiseen on välillinen: jotta lukutaito kehittyisi, pitää lukea, ja jotta lapsi lukisi, tarvitaan motivaatiota lukea ja tieto siitä, mistä sopivaa luettavaa löytää.

Tässä tekstissä kuvataan ensin kerrontatyökalu ja sen avulla kerrotuttaminen osana Lapin-mallin toimintojen kokonaisuutta. Sen jälkeen kuvataan pedagoginen satutunti kerrotuttamisen tukijana. Lopuksi luodaan lyhyt katsaus kirjastotuntiin ja sen tehtävään kirjaston ja varhaiskasvatuksen lukutaitoyhteistyössä.

Tarkemmat kuvaukset pedagogisen satutunnin konseptista (3.1.), kerrotuttamisen konseptista (2.1.) sekä kirjastotunnin konseptista (3.4.) löytyvät tämän julkaisun muista osioista.

Taustaksi: kertomuksen perusrakenteen hallinta on tärkeä vuorovaikutuksen, kulttuurin jäsenyyden ja lukutaidon pohja

Kertomus on kulttuurissamme niin olennainen esittämisen tapa, että sen perusrakenteen hyvä hallinta on välttämätöntä. Kertomuksen perusrakenteeseen pohjautuvat niin elämän sattumusten arkipäiväinen kuvailu kuin esimerkiksi uutiset ja useimmat elokuvat.

Käsitys kertomuksen tavanomaisesta etenemisestä on läsnä myös siellä, missä kaavaa rikotaan: kerronnan perusrakenteen hallintaa tarvitaan peilauspintana esimerkiksi kokeilevan kirjallisuuden lukemisessa. Kun rakenne on vahvana lukijan mielessä, hän hahmottaa poikkeamat merkityksellisiksi ja osaa käyttää niitä teoksen tulkinnan apuna.

Lisäksi tutkimukset osoittavat, että kertomuksen perusrakenteen hallinta on tärkeä peruslukutaidon ja luetun ymmärtämisen valmius (ks. tässä julkaisussa olevaa diasarjaa *1.2. Lapin-malli ja sen tutkimusperusta*). Taito hahmottaa ja nimetä kertomuksen rakenne-elementit ja vaiheet on tarpeellinen myös yhtenä erittelevän, tulkitsevan ja arvioivan lukutaidon kehitysvaiheena.

Lapin-malli tukee kertomuksen skeeman muodostumista

Kertomuksen rakennetta voidaan pitää skeemana eli mentaalisen rakenteena, jonka avulla lapset – ja myös aikuiset – ymmärtävät ja tuottavat kertomuksia (Khan et al. 2016). Lapsi, jolle luetaan ja jonka kanssa keskustellaan paljon, oppii kertomusskeeman “luonnonmenetelmällä” eli rakenteen runsaan toistumisen avulla. Vahva skeema tarjoaa rungon lapsen omille kertomuksille ja vankan pohjan kulttuurin tekstien vastaanottamiselle ja tulkitsemiselle.

Lapset eivät kuitenkaan ole tässä suhteessa lähtökohdiltaan tasavertaisia. Lisäksi kaikki lastenkulttuuri ei tue kertomusskeeman oppimista; apua on vain sellaisista tarinoista, jotka noudattavat kertomuksen perusrakennetta.

Hyvä uutinen on, että kertomuksen rakenteen opettamisella voidaan tasoittaa lasten välisiä eroja ennen koulun aloitusta (Stevens et al. 2010). Lapin-mallin avulla tuetaan tietoisesti kertomusskeeman syntymistä lapsen mieleen.

Varhaiskasvatuksen työväline kerrontatyökalu, kirjaston väline pedagogiset satutunnit

Lapin-mallissa varhaiskasvatus auttaa kertomusskeemaa kehittämään kerrotuttamalla lapsilla sekä ennalta tuttuja että ryhmän itse keksimiä tarinoita kertomuksen perusrakenteen avulla. Kirjasto puolestaan tukee kerrotuttamisen vaikutusta purkamalla satutunneilla kerrotut sadut näyttämällä, millaisista osista sadut koostuvat.

Lapin-mallin lähtökohtana ovat kirjastolaissa (2016) ja Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022) muotoillut velvoitteet: Kirjaston tulee tarjota tukea ja ohjausta monipuoliseen lukutaitoon, ja varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea monilukutaidon kehittymistä.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022 määrittelee monilukutaidon erilaisten viestien tulkinna ja tuottamisen taidoiksi. Samoilla linjoilla on Kansallinen lukutaitostrategia 2030: monilukutaito on taitoa lukea, ymmärtää ja tulkita sekä kirjoittaa ja tuottaa monimuotoisia tekstejä erilaisissa ympäristöissä ja erilaisin välinein.

Monilukutaidossa on siis kaksi puolta, viestien tulkitseminen ja viestien tuottaminen. Lapin-mallissa on otettu huomioon nämä molemmat. Siinä, missä kirjastolle luonteva vastuualue on kertomuksen tulkinna taitojen vahvistaminen, kertomusten tuottamisen opettamisessa nojataan varhaiskasvatuksen osaamiseen.

Sen sijaan, että olisi lanseerattu täysin uusia työkaluja, Lapin-mallissa on luotettu sellaisten toimintojen terävöittämiseen, joita osapuolet jo ennestään tekevät. Varhaiskasvatuksessa on esim. sadutettu lapsia jo vuosikymmenten ajan, ja kirjastolla on taustallaan yli satavuotinen satutuntiperinne.

Saduttamisesta Lapin-malliin kuuluva kerrotuttaminen kuitenkin eroaa siten, että näillä toiminnoilla on erilaiset tarkoitukset. Saduttaminen tähtää lapsen osallistamiseen hänen kuuntelemisensa ja arvostamisensa avulla (Karlsson 2014). Kerrotuttaminen taas tähtää siihen, että lapsi oppii kertomuksen perusrakenteen kerrontatyökalun ja sitä käyttävän aikuisen ohjauksen ja tuen avulla.

Tavoitteensa mukaisesti sadutus perustuu siihen, että lapsi tuo sadutustilanteessa ajatuksiaan esille omaehtoisesti: aikuinen ei puutu hänen tuottamiseensa, vaan kehottaa lasta kertomaan sadun tai tarinan ja kirjaa kaiken muistiin sellaisenaan. Niinpä ne lapset, jotka jo osaavat kertomuksen perusrakenteen, saattavat tuottaa sadutuksen yhteydessä koherentin tarinan. Heille, jotka eivät rakennetta vielä osaa, ei kuitenkaan voi sitä sadutuksen avulla opettaa.

Pedagoginen satutunti taas eroaa muuntyyppisistä satutunneista siten, että toisin kuin useimmilla niin sanotuilla perinteisillä satutunneilla, sillä on yksi selvä fokus ja päämäärä: kertomuksen perusrakenteen esille nostaminen ja kertomusskeeman vahvistaminen lapsen mielessä. Pedagogisilla satutunneilla ei siis käsitellä esimerkiksi satujen teemoja, vaan niiden pohtiminen jätetään kasvatuksen ammattilaisille.

Lisäksi pedagogisen satutunnin metodit on valittu tuntien tarkoituksen mukaan. Muun muassa tarinan ennakointi ennen kertomista sekä tarinan elementtien kehollistaminen eli draamatyöskentely auttavat tutkitusti lapsia oppimaan kertomuksen perusrakennetta (Lynch et al. 2008 ja Schmidt et al. 2023; ks. myös Bernstein et al. 2024).

Kerrontatyökalu ja sen käyttö lapsiryhmissä

Lapin-mallin kulmakivi on kerrontatyökalu ja sen avulla tapahtuva kerrotuttaminen osana 4–5-vuotiaiden varhaiskasvatusryhmien ohjelmaa. Kerrotuttamisen tarkoitus on opettaa lapsille kertomuksen perusrakenteen hallintaa.

Kerrontatyökalu on korttipakka, joka sisältää kertomuksen perusrakenteen vaiheisiin purettuna (ks. tietolaa-tikkaa *Mikä kertomuksen perusrakenne?*). Jokainen kertomuksen perusrakenteen vaihe esitetään omassa

kortissaan niin, että “Olipa kerran”, “joka”, “Joka päivä”, “Kunnes eräänä päivänä”, “Siitä seurasi” ja “Siitä päivästä lähtien” ovat kukin omalla, oman värisellään kortilla.

Kerrotuttamistilanteessa korttipakkaa käytetään niin, että ohjaaja näyttää lapsiryhmälle yhden kortin kerrallaan ja pyytää samalla jotakuta lapsista täydentämään syntyvää tarinaa sillä kertomuksen perusrakenteen elementillä tai vaiheella, jonka kortin teksti osoittaa. Tarinaa voidaan joko keksiä sitä mukaa kuin se etenee, tai sitten lapsilla kerrotutetaan uudestaan jokin sellainen tarina, joka on heille ennestään tuttu. Joka tapauksessa tarina muodostuu ryhmän yhteisenä työnä: kun kortti vaihtuu, kertoja vaihtuu, mutta sama tarina jatkuu.

Koska lapset eivät osaa lukea, kortin väri alkaa toimintaa toistettaessa toimia lapselle signaalina tarinan vaiheesta. Avainasemassa on kuitenkin toiminnan ohjaaja ja se, että hän auttaa kulloinkin kertomisvuorossa olevaa täydentämään tarinaa niillä asioilla, joita tarina kussakin kohdassa tarvitsee.

Tätä auttamista varten kunkin kortin kääntöpuolella on toiminnan ohjaajalle tarkoitettu, kertomuksen perusrakenteen kuhunkin kohtaan liittyvä ohje. Esimerkiksi kortin “Olipa kerran” takana lukee: “Ohjaa kertoja täydentämään tarinan alku päähenkilöllä”, ja kortin “Joka päivä” takana taas “Ohjaa kertoja kuvaamaan, millaista päähenkilön elämä oli tavallisesti”.

Jotta lapset oppivat taidon jäsentää omaa kerrottavaansa ja myös kuulemiaan kertomuksia, on tärkeää, että kerrontatyökalua käytetään heidän kanssaan säännöllisesti ja tarpeeksi usein. Siihen, että juuri kerrotuttaminen on Lapin-mallin ydin, onkin hyvin käytännöllinen syy: varhaiskasvatuksen työntekijät tapaavat lapsiryhmän päivittäin ja pystyvät siksi toteuttamaan omaa osuuttaan lukutaitoyhteistyöstä paljon useammin kuin kirjasto omaansa.

Useimmissa Lapin-mallia noudattavissa kunnissa on sovittu, että 4–5-vuotiaiden varhaiskasvatusryhmissä kerrontatyökalua käytetään kerran viikossa niin, että yksittäinen lapsi saa osallistua tarinankerrontaan joka viikko. Kerran viikossa tapahtuvan kerrontaharjoittelun pariin riittää, että kirjasto tukee varhaiskasvatuksen tekemän työn vaikutusta muutaman kerran vuodessa toistuvilla, erityisesti kertomusten ymmärtämisen taitoa harjaanuttavilla pedagogisilla satutunneilla.

Kertomuksen perusrakenne opitaan ohjauksen ja toiston avulla

Kertomuksen perusrakenteen osaamista tarvitaan tueksi omalle kerronnalle ja kertomusten ymmärtämiselle. Jotta kerrotuttaminen palvelee tarkoitustaan, ohjaajan on tärkeää pitää mielessään sen tavoite: kerrotuttamista tehdään, jotta lapsi oppii kertomuksen perusrakenteen.

Kerrontatyökalu eli Olipa kerran -korttipakka on kehitetty työvälineeksi, jonka avulla kertomuksen perusrakennetta on helppo opettaa. Jotta korttipakka toimii tehtävässään, sen käyttäjän on tärkeää tiedostaa, että ohjaajan rooli on nimenomaan ohjata, auttaa ja tukea lasten kerrontaa ja että olennaista kertomuksen rakenteen oppimisessa on riittävä toisto.

Ohjaajan kannattaakin suhtautua kerrotuttamistilanteisiin niin, että mikäli mahdollista, yhdessä rupeamassa lapsiryhmällä kerrotutetaan useampia tarinoita. Mitä useammin kertomuksen perusrakenne ja sen mukaiset tarinat lapsen elämässä toistuvat, sitä vahvemmas kehittyä hänen taitonsa tuottaa ja ymmärtää kertomuksia. Yksittäisestä tarinasta ei siis tarvitse tulla mitenkään erityinen, vaan olennaista on, että rakenne toistuu. Lasten ei myöskään ole tarkoitus selvittää tarinoiden tuottamisesta omin avuin, vaan ohjaajan rooli on ja sen tulee olla vahva.

Pedagogiset satutunnit tukevat kerrotuttamisen vaikutusta

Kirjaston rooli Lapin-mallin mukaisessa lukutaitoyhteistyössä on tukea kerrotuttamisen vaikutusta säännöllisten pedagogisten satutuntien avulla. Pedagogisten satutuntien tarkoitus on sama kuin kerrotuttamisenkin: molemmat vahvistavat kertomuksen skeemaa kouluikää lähestyvän lapsen mielessä.

Pedagogisilla satutunneilla kertomusskeeman vahvistaminen tapahtuu siten, että ohjaajan kertoma tai ääneen lukema tarina kerrataan lasten kanssa kertomuksen perusrakenteen avulla. Kertaamisessa on hyvä käyttää apuna kerrontatyökalua eli Olipa kerran -korttipakkaa, jonka lapset tuntevat päiväkodissa tehtävän kerrotuttamisen pohjalta jo entuudestaan.

Pedagogisen satutunnin lopuksi tapahtuvassa tarinan kertaamisessa nostetaan esiin erityisesti se kohta tarinasta, josta tarinassa kuvattu tapahtumasarja saa alkunsa. Tämä kohta sisältää kaikki tapahtumasarjalle olennaiset elementit: päähenkilön, tapahtumapaikan (ja -ajan), päähenkilön toiminnan (rutiinin) ennen kuin tapahtumasarja alkaa, sekä sen muutoksen rutiiniin, josta tapahtumasarja lähtee liikkeelle.

Kun nämä elementit tehdään satutunnin päätteeksi näkyviksi kehollistamalla ne koko ryhmän yhteiseksi ”patsaksi” ja verrataan tarinan loppuratkaisua ”patsaassa” näkyvään tarinan alkutilanteeseen, autetaan lapsia ymmärtämään, mikä tarinan aikana muuttui ja mistä syystä. Tällainen kertomuksen lähtökohtaelementtien ja vaiheiden sekä näiden välisten suhteiden hahmottaminen on olennainen osa lukutaidon perustaa (Filiatrault-Veillex et al. 2015).

Konsepteja noudattamalla tavoitteeseen

Jotta kerrotuttaminen ja pedagogiset satutunnit vastaisivat tarkoitustaan, on tärkeää, että toimintoja ohjaavat aikuiset ovat sisäistäneet toiminnan tarkoituksen.

Lapsia kerrotutetaan ja pedagogisia satutunteja pidetään siksi, että näiden toimintojen avulla tuetaan lasten taitoja ymmärtää ja jäsentää kerrontaa. Kerrotuttamisen ja pedagogisen satutunnin konseptit on siis kehitetty, jotta kirjaston ja varhaiskasvatuksen lukutaitoyhteistyö todella vahvistaisi kouluikää lähestyvien lasten lukutaidon valmiuksia ja jotta toiminnoissa käytettävät työvälineet ja menetelmät olisivat tarkoitukseensa mahdollisimman tehokkaita. Konsepteja seuraamalla varhaiskasvatuksen ja kirjaston työntekijät varmistavat, että kerrotuttaminen ja pedagogiset satutunnit täyttävät sen tehtävän, mikä niillä Lapin-mallin mukaisessa lukutaitoyhteistyössä on.

Kerrotuttamisen yhteydessä ja pedagogisilla satutunneilla kehittyvät kyllä muutkin taidot kuin kertomuksen perusrakenteen hallinta. Kerrotuttamistilanteissa vahvistuvat esim. mielikuvitus, taito kuunnella ja odottaa omaa vuoroa sekä taito antaa oma panoksensa yhteiseen kokonaisuuteen. Pedagogisilla satutunneilla puolestaan ovat varhaiskasvatuksen työntekijöiden mukaan läsnä kaikki varhaiskasvatuspedagogiikan osa-alueet (Ruotsalainen 2024).

Vaikka sekä kerrotuttaminen että pedagogiset satutunnit kehittävät lasten taitoja varsin kokonaisvaltaisesti, kirjaston ja varhaiskasvatuksen lukutaitoyhteistyössä pääasia on kertomuksen perusrakenteen opettelu ja vahvistaminen. Onkin tärkeää, että kerrotuttamisen ohjaaja pitää oman fokuksensa kertomuksen perusrakenteessa eikä ryhdy painottamaan jotakin muuta asiaa, kuten esimerkiksi mielikuvituksen kehittämistä.

Myös pedagogisten satutuntien suhteen on muistettava, että kirjaston ja varhaiskasvatuksen lukutaitoyhteistyössä satutuntien tehtävä on vahvistaa kertomusskeemaa lapsen mielessä. Muihin tunneilla läsnä oleviin varhaiskasvatuksen oppimisalueisiin kirjaston ei tarvitse eikä pidä kiinnittää huomiota. Mikäli varhaiskasvatus kuitenkin haluaa hyödyntää tuntien antia omassa toiminnassaan, esimerkiksi jatkamalla sadun teemojen käsitelyä satutunnin jälkeen, se on ilman muuta mahdollista ja toivottavaa.

Kirjastotunti täydentää kerrotuttamista ja pedagogisia satutunteja

Jotta maaperä olisi lukutaidon oppimiselle otollinen, lapsen on tarpeen kiinnostua erilaisista teksteistä ja niiden tutkimisesta. Lisäksi hänen on tarpeen tietää, miten ja mistä hän löytää itselleen sopivaa luettavaa. Näitä tarpeita varten kirjaston ja varhaiskasvatuksen lukutaitoyhteistyön Lapin-mallissa on kirjastotunnin konsepti.

Kerrotuttamisen ja pedagogisten satutuntien kokonaisuuden täydentämisen lähtökohtana on ajatus lukumotivaatiosta yhtenä lukutaidon valmiutena. Motivaatio lukea nousee lukutaidon kehittymisen kannalta olennaisen tärkeäksi siinä vaiheessa, kun lapsella on peruslukutaidon alkeet jo hallussaan.

Runsas ja monipuolinen lukeminen parantaa olemassa olevaa lukutaitoa, mikä lisää luottamusta omiin taitoihin ja motivoi tarttumaan yhä uusiin ja vaativampiin teksteihin. Onnistumiset taas ruokkivat myönteistä suhtautumista lukemiseen, ja tästä seuraa, että lukeminen voi runsastua ja monipuolistua edelleen. (Kansainvälinen lasten lukutaitotutkimus PIRLS 2016.)

Motivaatiota lukea voi ja kannattaa kuitenkin herätellä jo ennen kuin lapsi osaa purkaa kirjoitetun tekstin koodia. Edellä mainitun Kansainvälisen lasten lukutaitotutkimuksen mukaan lukumotivaation kannalta on olennaista, että luettuun ja lukemiseen liittyy vuorovaikutusta.

Lukemaan siis motivoi se, että teksteistä ja lukemisesta keskustellaan ja että lapsi näkee ja kuulee, että muutkin lukevat – niin aikuiset kuin toiset lapsetkin. Lukumotivaation kehittymisen kannalta on tärkeää myös, että joku on kiinnostunut ja kyselee, mitä lapsi lukee ja mitä hänelle luetaan.

Tämän tiedon pohjalta kehitetyn kirjastotunnin rooli kirjaston ja varhaiskasvatuksen lukutaitoyhteistyössä on edistää kouluikää lähestyvien lasten motivaatiota lukea sekä mahdollistaa lapselle kokemus, että kirjastossa on paljon häntä kiinnostavaa aineistoa ja että se on löydettävissä. Kirjastotunneilla lapsi oppii myös sen, että kirjaston työntekijä auttaa häntä luettavan etsimisessä.

Kirjastotunti on eri asia kuin kirjastovierailu

Samoin kuin kerrotuttamisella ja pedagogisilla satutunneilla myös kirjastotunneilla on tietty, toiminnan tarkoitusta palveleva sisältö ja rakenne. Kirjastotunti ei siis ole sama asia kuin kirjastovierailu. Kirjastotunnilla kirjaston työntekijä ohjaa lapsiryhmän työskentelyä kirjastotunnin konseptin mukaisesti.

Kirjastotunnin pääsisältönä on tuoda luettu ja lukeminen keskustelun aiheeksi. Kirjastotunnin avulla lapsi saa kokemuksen, että lukeminen ja luettu ovat relevanttia keskusteltavaa niin aikuisten kuin toisten lastenkin kanssa.

Toinen kirjastotunnin sisältö on erilaisten lukemisen aineistojen löytäminen sekä toisilta saadut ja toisille annetut lukuvinkit. Vinkkejä vaihdetaan niin lasten kesken kuin lasten ja aikuistenkin välillä. Oman arvokkaan lisänsä kirjastotunteihin tuo kirjastoympäristö aineistoesittelyineen sekä kirjastoammattilaisen aktiivinen rooli kirjastotunnin kaikissa vaiheissa: hänen tehtävänsä on varmistaa, että jokainen löytää itseään kiinnostavaa luettavaa.

Säännöllistä, sopimusperusteista ja tarpeeksi usein toistuvaa toimintaa

Lapin-mallin työvälineet, lasten kerrotuttaminen varhaiskasvatuksessa sekä pedagoginen satutunti ja kirjastotunti, on luotu täyttämään kirjastoille ja varhaiskasvatukselle määrätty lukutaitotehtävä, toisin sanoen kehittämään kouluikää lähestyvien lasten lukutaidon valmiuksia. Jotta toiminta todella kehittäisi näitä valmiuksia, sen tulee olla säännöllistä ja toistua tarpeeksi usein.

Tästä syystä sekä kerrotuttaminen että pedagogiset satutunnit ja kirjastotunnit ovat toimintaa, joka perustuu kirjaston ja varhaiskasvatuksen tekemään sopimukseen ja johon sovitut ryhmät osallistuvat sovitussa määrin. Lapin-mallin mukainen toiminta ei siis ole toimintaa, jota kirjasto tarjoaa varhaiskasvatukselle ja johon varhaiskasvatus joko osallistuu tai ei osallistu, vaan kerrotuttaminen, pedagogiset satutunnit ja kirjastotunnit koskevat kaikkia kouluikää lähestyvien varhaiskasvatusryhmiä kunnassa. – Siitä, onko Lapin-mallin mukaisen toiminnan kohderyhmä kunnassa 4–5-vuotiaat vai vain 5-vuotiaat, kirjasto ja varhaiskasvatus sopivat erikseen sillä perusteella, mihin kunnan työntekijäresurssit riittävät.

Kirjallisuus:

Bernstein, Katie A. et al. (2024): Gesture like a kitten and you won't forget your tale: Drama-based embodied story time supports preschoolers' narrative skills. *Early Childhood Research Quarterly*, 66. 178–190.

Filiatrault-Veilleux, Paméla et al. (2015): Inferential comprehension of 3–6-year-olds within the context of story grammar: a scoping review. *International Journal of Language & Communication Disorders*, vol. 50, no. 6. 737–749.

Kansainvälinen lasten lukutaitotutkimus 2016 PIRLS. Leino, K., Nissinen, K., Puhakka, E. & Rautopuro, J. (2017). PIRLS 2016. Lukutaito luodaan yhdessä. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos.

Karlsson, L. 2014. Sadutus: Avain osallisuuden toimintakulttuuriin. 3. uud. p. Helsinki: PS-Kustannus.

Khan, Kiren S. et al. (2016): Age-Related Progressions in Story Structure in Young Children's Narratives. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, Vol. 59. 1395–1408.

Lynch, Julie et al. (2008): The Development of Narrative Comprehension and Its Relation to Other Early Reading Skills. *Reading Psychology*, 29:4. 327–365.

Ruotsalainen, J. (2024): Pedagogisen satutunnin konseptin arviointi Inarin kirjaston ja varhaiskasvatuksen lukutaitoyhteistyössä. Seinäjoen ammattikorkeakoulu, Kirjasto- ja tietopalveluala.

Schmidt, Annette et al. (2023): What's the Story with Storytime? An Examination of Preschool Teachers' Drama-Based and Shared Reading Practices During Picturebook Read-Aloud. *Early Childhood Education Journal*.

Stevens, Robert J. et al. (2010): The Effects of Explicitly Teaching Story Structure to Primary Grade Children. *Journal of Literacy Research*, 42. 159–198.